

Lukianos

Surnute kõnelused

Vanakreeka keelest tõlkinud Marilyn Fridolin

SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

Luciani Opera. Tomus 4, Libelli 69-86
Toim. Matthew Donald MacLeod
Oxford, Oxford University Press, 1987

Toimetanud Lauri Eesmaa
Korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõlge, kommentaarid ja saatesõna. Marilyn Fridolin ja Loomingu Raamatukogu, 2021
Kaanel inglise graafiku William Faithorne'i Lukianose portree (1664). Vikipeedia

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,
Ilona Martson, Mati Sirkel, Marek Tamm, Udo Uibo, Vaapo Vaher

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn
Tel: 627 6425
E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkinud Pakett

ISSN 1406-0515
ISBN 978-9916-616-35-2 (trükis)
ISBN 978-9916-616-36-9 (epub)

1. (1.) Diogenes ja Polydeukes

DIOGENES: Polydeukes, mul on sulle ülesanne. Kohe kui sa maa peale lähed – minu teada tuleb sul ju homme ellu ärgata –, otsi kusagilt üles see koer Menippos – pakun, et sa leiad ta kas Korinthosest Kraneioni kandist või Lykeionist, kus ta üksteisega vaidlevate filosoofide üle naerab – ja ütle talle: „Menippos, kui sa oled maapealsete asjade üle isu täis naernud, siis käsib Diogenes sul siia tulla, et saaksid veelgi rohkem naerda. Seal on su naer ju alles ebakindel ja tihti tikub pähe mõte, et kes seda üldse teab, mis pärast elu saab. Siin aga võid sa lõputult naerda just nagu mina praegu, iseäranis veel nähes, kui madalad ja tähtsusetud on siin rahamehed, satraabid ja türannid, nii et neid tunneb ära ainult kaeblemise järgi, ja kui haledad ja viletsad nad on, kui maapealset elu meenutavad.“ Ütle talle nõnda ja lisa veel, et ta võtaks kaasa lupiine täis kukru ja Hekate ohvritoitu, kui ta peaks seda kusagilt kolme tee ristilt maast leidma, või ohvrimuna või midagi muud sellist.

POLYDEUKES: Eks ütlen edasi, Diogenes. Aga kust ma tean, mis sugune ta välja näeb?

DIOGENES: Ta on vana ja kiilaspäine, tema mantlike on täiesti auklik ja igale tuulele valla ja selle hõlmaräbalad on paigatud, ta naerab alatasa ja heidab kõige enam nalja silmakirjalike filosoofide üle.

POLYDEUKES: Selle järgi on teda kerge leida.

DIOGENES: Kas ma võiksin ka neile filosoofidele endile paar sõna saata?

POLYDEUKES: Räägi! Sõnumi viimine pole ju raske.

DIOGENES: Ütle siis neile edasi, et nad lõpetaksid kogu selle rumaluste rääkimise, kõige üle vaidlemise, üksteisele sarvede kasvatamise ja krokodillide tegemise ja mõistusele tupikküsimuste õpetamise.

POLYDEUKES: Aga nad ütlevad, et ma olen rumal ja harimatu, kui ma nende tarkusele vastu vaidlen.

DIOGENES: Siis ütle neile minu poolt, et käigu õige kukele.

POLYDEUKES: Annan ka selle sõnumi edasi, Diogenes.

DIOGENES: Rikastele aga ütle meie poolt sedasi: „Miks te, tühjad, kulda valvate? Miks te end intresside arvutamise ja talentide kuhjamisega nuhtlete, kui õige varsti tuleb teil siia tulla ja võtta kaasa üksainus obool?“

POLYDEUKES: Ka see saab neile edastatud.

DIOGENES: Ilusatele ja tugevatele, nagu Korinthose Megillos ja maadleja Damoxenos, ütle aga, et meie juures ei ole enam kuldseid kiharaid ega siniseid ega musti silmi ega õhetavat nägu ega tugevaid kõõluseid ega jõulisi õlavarsi, vaid tuhk on meil kõigil üks, nagu öeldakse, kolpadelt rebitud igasugune ilu.

POLYDEUKES: Selle edasiütlemine ilusatele ja tugevatele pole mingi probleem.

DIOGENES: Ning vaestele ka mõni sõna, lakedaimonlane – paljud on ju asjaajamistega koormatud ja haletsevad end viletsuses. Ütle neile, et nad ei nutaks ega kaebleks, ja kirjelda siinset võrdsust ja seda, kuidas nad näevad, et rikkad pole siin neist mitte millegi poolest paremad. Ja kui sobib, siis hurjuta oma lakedaimonlasi minu poolt ja ütle, et nad on end lõdvaks lasknud.

POLYDEUKES: Ei, Diogenes, lakedaimonlased jäta rahule! Sellist juttu ma ei salli! Teistele aga viin su sõnumi kohale.

DIOGENES: Jätame nemad siis välja, kui sa nii arvad, aga kõik see, mis ma enne ütlesin, anna minu poolt edasi.

2. (22.) Charon ja Menippos

CHARON: Nurjatu, maksa üleveoraha!

MENIPPOS: Karju aga, kui see su enesetunde paremaks teeb, Charon.

CHARON: Ma kordan: maksa mulle selle eest, et su üle järve tõin!

MENIPPOS: Sa ei saa võtta sellelt, kellel ei ole.

CHARON: Kas siis tõesti on olemas inimesi, kellel pole obooligi?

MENIPPOS: Ma ei tea, kas teisi selliseid on, aga minul seda ei ole.

CHARON: Sa kaabakas! Plutoni nimel, ma tõepoolest kägistan su ära, kui sa ei maksa!

MENIPPOS: Mina aga purustan kaikahoobiga su kolba!

CHARON: Mis mõttega sa siis kogu selle teekonna läbi tegid?

MENIPPOS: Las Hermes maksab mu eest: tema andis mu sulle üle.

HERMES: Zeusi nimel, olen tõesti õnnega koos, kui hakkam surnute eest veel maksma ka!

CHARON: Ega ma ei jäta sind rahule!

MENIPPOS: Sel juhul vea aga paat kaldale ja jää paigale! Pealegi, kuidas sa saaksid võtta seda, mida mul ei ole?

CHARON: Kas sa siis ei teadnud, et pidid mündi kaasa võtma?

MENIPPOS: Teadsin küll, aga mul ei olnud seda. Mis siis? Kas ma oleksin seetõttu pidanud suremata jätma?

CHARON: Sa tahad siis kiidelda, kuidas sina ainsana tasuta üle jõe said?

MENIPPOS: See ei olnud tasuta, kulla sõber: ma kühveldasin ju paadist vett välja, aitasin aerutada ja olin ainus reisija, kes ei halisenud.

CHARON: Need asjad ei puutu kuidagi üleveorahasse: sa pead obooli maksma! Teistsugust õigust ei ole!

MENIPPOS: Sel juhul vii mind tagasi elavate sekka.

CHARON: Tore lugu küll! Et siis Aiakose käest veel hoope ka saada!

MENIPPOS: Ära siis tüüta!

CHARON: Näita, mis sul kukrus on!

MENIPPOS: Lupiinid, kui soovid, ja Hekate ohvritoit.

CHARON: Oh, Hermes, kust sa meile sellise koera tõid? Tead, kuidas ta paadisõidu ajal lobises ja kõikide reisijate üle naeris ja nalja heitis ja ainsana laulis, sel ajal kui nemad kaeblesid!

HERMES: Kas sa siis ei tea, Charon, missuguse mehe sa üle järve tõid? Ta on täiesti vaba, tal on kõigist ükskõik. Selline on Menippos.

CHARON: Ja kui ma su kord kätte saan...

MENIPPOS: Kui saad, kulla sõber! Aga teist korda sa enam ei saa!

3. (2.) Surnud Plutonile Menippose vastu

KROISOS: Pluton, me ei kannata seda koera Menippost enda naabrusel! Paiguta ta kas kuhugi mujale või me kolime ise teise kohta.

PLUTON: Mida hirmsat ta teile ikka teha saab, kui ta on surnud nagu teiegi?

KROISOS: Iga kord, kui me kaebleme ja oigame, meenutades seda, mis meil maa peal oli – Midas kulda, Sardanapallos lõputut priiskamist, mina, Kroisos, jällegi aardeid –, siis tema aina naerab ja

kutsub meid häbistavalt orjadeks ja rämpsuks, vahel aga segab oma laulmisega meie kaeblemist ja on igatepidi tüütu.

PLUTON: Mis ma pean kuulma, Menippos?

MENIPPOS: Tõde, Pluton! Ma tõepoolest vihkan neid tühiseid matse, kellele ei piisa sellest, et nad on kõlvatult elanud, vaid meenutavad ka surnuna maapealset ja hoiavad sellest kinni. Seetõttu on neid tore kiusata.

PLUTON: Aga seda ei ole vaja teha: nende piinade taga ei ole just väikesed kaotused.

MENIPPOS: Kas ka sina oled nii rumal, et õigustad nende hädaldamist, Pluton?

PLUTON: Ma ei õigusta seda mitte üks raas, kuid ma ei tahaks, et te üksteise vastu pööraksite.

MENIPPOS: Ükskõik, võtke teadmiseks, Lüüdia, Früügia ja Assüüria suurimad närukaelad, et ma ei lõpeta: kuhu iganes te ka lähete, käin ma teil kiusates ja lauldes ja naerdes kannul.

KROISOS: Kas see pole häbematus?

MENIPPOS: Ei, vaid see oli häbematus, mida teie tegite, kui nõudsite enda kummardamist ja põlgasite vabu mehi ja surma üleüldse meeles ei pidanud! Seetõttu jäätegi kõige selle kaotamist taga nutma.

KROISOS: Oh, jumalad, kui ohtrast ja suurest rikkusest ma ilma jäin!

MIDAS: Kui paljust kullast aga mina!

SARDANAPALLOS: Ja kui suurest toredusest mina!

MENIPPOS: Just-just, tehke nii: teie muudkui kaevelge, mina aga laulan teile pidevalt vahele „Tunne iseennast!“ – sellise halamisega sobib kaasalaulmine ju hästi.

4. (21.) Menippos ja Kerberos

MENIPPOS: Kerberos – kuna ka mina olen koer, siis oleme sinuga ju sugulased –, ütle mulle Styxi nimel, missugune oli Sokrates, kui ta teie juurde allilma tuli? Et sa jumal oled, siis ei oska sa tõenäoliselt mitte ainult haukuda, vaid ka inimese moodi rääkida, kui vaid tahad.

KERBEROS: Noh, Menippos... Kaugelt tundus, et ta tuleb täiesti läbitungimatu näoga ega karda surma mitte üks raas ja soovib neile, kes

väljaspool koopasuud seisavad, selline ka paista, aga kui ta kuristiku sisemusse piilus ja suurt pimedust nägi ja mina veel teda jalast puredes edasi tirisin, kuna ta oli surmaputke tõttu aeglane, pillis ta nagu titt ja nuttis oma lapsi taga ja tegi mida kõike veel.

MENIPPOS: Nii et see mees ei olnudki teadmamees ega vaadanudki olukorrale tõeliselt ülevalt alla!

KERBEROS: Ei, aga kuna ta sai aru, et saabuv on vältimatu, manas ta julge näo pähe, nagu ei oleks see, mis igal juhul tulema peab, talle sugugi vastumeelne – kõik selleks, et pealtvaatajad teda imetleksid. Ja seda võiksin ma kõikide temasuguste kohta kindlalt öelda, et kuni koopasuuni on nad julgust täis ja mehelikud, aga tõeline proovilepanek algab seespool.

MENIPPOS: Aga mida sa minust arvasid, kui ma allilma tulin?

KERBEROS: Sina, Menippos, olid ainsana oma soo vääriline, ja Diogenes enne sind, sest te ei tulnud sunni ja taganttõukamisega, vaid vabatahtlikult ja naerdes, ja ajasite kõik kaeblema.

5. (18.) Menippos ja Hermes

MENIPPOS: Kus siis kõik ilusad mehed ja naised on, Hermes? Ole mulle, uustulnukale, teejuhiks.

HERMES: Mul pole aega, Menippos! Vaata lihtsalt sinnapoole, paremale, kus on Hyakinthos ja Narkissos ja Nireus ja Achilleus ja Tyro ja Helena ja Leda ja üldse kõik muistsed iludused.

MENIPPOS: Ma näen ainult paljaid luid ja kolpasid, kõik puha ühesugused.

HERMES: Ja ometi imetlevad kõik poeedid neidsamu luid, mida sina nähtavasti põlgad.

MENIPPOS: Aga näita mulle ikkagi Helenat: ma ei oska ju ise teda teistest eristada.

HERMES: See kolp on Helena.

MENIPPOS: Ah et selle nimel täidetigi tuhat laeva meestega kogu Hellasest ja langes nii palju helleneid ja barbareid ja nii paljud linnad jäid varemetesse?

HERMES: Aga sa ei näinud seda naist siis, kui ta veel elas, Menippos! Muidu oleksid sinagi samal nõul ja peaksid andestatavaks, et selle

naise eest on sõja lõpmatuid vaevu nad kandnud. Kui juhtub nägema kuivanud õit, mille värv on tuhmunud, tundub see sulle ilmselgelt inetu, aga kui see täies värvikülluses õitseb, on see imeilus.

MENIPPOS: Seda ma imestangi, Hermes, kas ahhailased ei mõistnud, et kannatavad millegi nii üürikese ja kergesti närbuva pärast?

HERMES: Mul ei ole aega siin sinuga filosofoerida, Menippos. Kui sa oled endale meelepärase koha välja valinud, heida pikali, mina aga lähen juba uute surnute järele.